

Сидлецкая Татьяна Ивановна, кандидат искусствоведения, доцент, кафедры философии и гуманитарных наук Винницкого национального технического университета

Оркестр народных инструментов Винницкого училища культуры и искусств им. Н. Д. Леонтовича: история становления и развития

Прослеживается становление и развитие оркестра народных инструментов Винницкого училища культуры и искусств им. Н. Леонтовича. Дана характеристика инструментального состава и репертуара коллектива, освещается активная музыкально-просветительская и концертная деятельность, отмечается высокое профессиональное мастерство исполнителей.

Ключевые слова: оркестр народных инструментов, репертуар, инструментальный состав, исполнители, жанр.

Sidletska Tetyana, kandydat mystecztvoznavstva, docent kafedry filosofiyi ta humanitarnykh nauk Vinnytzkogo nacionalnogo texnichnogo universytetu

The orchestra of folk instruments Vinnitsa College of Culture and Arts named after M. D. Leontovich: history of formation and development

The article is devoted to the formation and development of folk instruments orchestra Vinnitsa College of Culture and Arts named after M. D. Leontovich. It was found out that the folk orchestra of this educational establishment was organized in 1958. It was characterized instrumental staff of orchestra. Ascertained that the folk orchestra Vinnitsa College of Culture and Arts is a national-orchestral collective stringd-plucked type, based on a domra-sextet. It was determined the features instrumental orchestra. To them belong complete orchestral range; considerable technical, and artistically-expressive feasibilities; a full value of orchestral groups is in relation to composition of voices, range; dynamic balance is between orchestral groups; wide use of episodic tool that gives to the unicity and uniqueness to sounding of orchestra; possibility of orchestra to execute a various repertoire (from folk music – to the standards of the world classics). Revealed the characteristic signs of repertoire of collective, that is marked a genre-stylish variety, are exposed. Setting to of classic works of the Ukrainian and foreign composers, treatment of folk melos enter to him, original works for the folk orchestra of the modern Ukrainian composers, vaudeville-jazz music, accompaniments to the vocalists and instrumentalists.

Elucidated the active musical education and concert orchestra of folk instruments Vinnitsa College of Culture and Arts named after M. D. Leontovich. It is found out, that the performances of orchestra take place in many cities of Ukraine and got the high estimation of musical public.

It is marked that an orchestra of folk instruments Vinnitsa College of Culture and Arts named after M. D. Leontovich is approached on the characteristic signs to professional. Sharp evidence of it is genre-stylish variety of repertoire; perfection of instrumental composition; harmony of the orchestral sounding; high-class professional workmanship of performers; active concerto activity.

Key words: orchestra of folk instruments, repertoire, instrumental composition, performers, genre.

Надійшла до редакції 10.11.2015 р.

УДК 37.018.53:246.3

Дундяк Ірина Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

СУЧАСНІ ЛІТНІ ІКОНОПИСНІ ШКОЛИ В УКРАЇНІ

Здійснено огляд сучасних літніх іконописних шкіл України; проаналізовано структуру навчання, особливості програм викладання, особистості майстрів, педагогів тощо. Особливу увагу звернено на програми Іконописної школи «Радруж» Українського Католицького університету.

Ключові слова: релігійне мистецтво, церковне мистецтво, навчальні заклади, іконописні школи.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Внаслідок історичних реалій, релігійна освіта в Україні була практично знищена, але зараз триває процес її відновлення. Особливої дослідницької уваги потребують заклади, де готують митців у галузі церковного мистецтва, адже від якості викладання у цьому напрямі залежить якість і зміст майбутнього цього мистецтва. Останнім часом спостерігаємо пошквалювання та поширення такого явища, як літні іконописні школи. Спробуємо його проаналізувати. Поза дослідницьким полем залишаємо іконописні майстерні при монастирях, де працюють монахи та послушники і беремо до уваги лише ті іконописні школи, де відбувається навчання для широкого кола громадськості.

Аналіз досліджень і публікацій. Літні іконописні школи – нове явище в українському церковному мистецтві, пов'язане з відродженням втраченої за радянських часів традиції іконопису

для широкого загалу. Тому окремі аспекти статті фрагментарно висвітлені у небагатьох повідомленнях інформаційно-рекламного характеру в Інтернет-ресурсах [4], [6], [7] та поодиноких статтях у фахових виданнях.

Метою розвідки є аналіз особливостей функціонування літніх іконописних шкіл, структури навчання, специфіки програм викладання, майстрів-педагогів.

Виклад основного матеріалу. В Україні вже понад 20 років успішно працюють різні світські та церковні заклади, що готують фахівців з образотворчого та декоративно-ужиткового церковного мистецтва. Перші ластівки серед фахових світських закладів, що навчають упродовж років стаціонарно нових спеціалістів у цій галузі, були кафедра сакрального малярства Львівської національної академії мистецтв та майстерня М. Стороженка у НАОМА (Київ). З осіннього семестру 2009 р. в Українському Католицькому університеті запроваджено навчальні програми «Іконопис і сакральне мистецтво», що поєднує професійне вивчення мистецтва іконопису з богословською освітою. Подібним шляхом пішов ще один релігійний навчальний заклад – у Дрогобичі 2012 р. при Інституті Пресвятої Трійці відкрився факультет Церковного мистецтва.

Серед дитячих закладів, що своєю метою мають популяризацію іконопису, виділимо школу іконопису «Нікош» (одна з перших шкіл в Україні такого типу), яку 1996 р. відкрито стараннями подружжя Бенедищуків. Зауважимо, що роботи хмельницьких іконописців побували на численних вітчизняних та закордонних виставках, а їх вихованці, окрім написання ікон, розписують і храми. «Не секрет, що у новозбудованих храмах часто можна спостерігати хутірську ікону, яку пишуть непрофесіонали, котрі приїзять із Західної України. Це неправильно, адже духовні заклади будуються канонічно. Отже, і розписи в них мають відповідати всім канонам. Іконописання – надзвичайно відповідальне мистецтво. Тож у своїй школі прагнемо, щоб іконопис був завжди професійним», – стверджує керівник школи М. Бенедищук [9].

У школі навчаються понад 90 учнів, 82 із них – на бюджетній основі, а творчий і навчальний процес організують 5 викладачів. Школа має дві майстерні, де учні засвоюють традиції візантійського та академічного іконопису. Школу відвідують не лише учні, творча молодь, а й люди зрілого віку [9].

Іконописна школа «Неопалима купина» створена у вересні 2001 р. зусиллями подружжя живописця А. Дроган та скульптора реставратора Д. Матяшевіча у Києві. Метою їх є збереження художньої традиції християнського мистецтва, іконографії та вивчення старих іконописних технологій. Окрім замовлень на іконописні та реставраційні роботи, майстерня проводить навчальну діяльність для дорослих, що мають бажання опанувати секрети іконопису. За час роботи до вивчення давнього мистецтва іконопису у школі долучилось майже 800 слухачів [10]. Однак інтерес до українського іконопису є доволі великий, а навчатися на стаціонарі у вищезгаданих закладах протягом року мають можливість не всі. Для такого кола зацікавлених та популяризації релігійного мистецтва загалом й стали створювати літні іконописні школи. Практика цих шкіл із кожним роком розширюється. Такі школи виконують й важливу просвітницьку місію, адже ставлення церковних громад та священників до творів давнього церковного мистецтва часто є варварським і призвело до непоправних втрат. Як зазначає Р. Василик: «...через брак спеціалістів за справу беруться випадкові люди, які перемальовують уцілілі, часів атеїстично-більшовицького періоду роботи в храмах відомих майстрів пензля... Некомпетентність громади, а подекуди й духовних осіб, особливо у віддалених районах, їхня безвідповідальність, призводять до жахливих наслідків. Так, на Дрогобиччині, вже в час незалежності, було спалено ікони, передані громаді Національним музеєм у Львові» [1; 236].

Зазначимо, що в останні роки набули популярності короткочасні літні програми для вивчення іконопису. Серед найбільш відомих і фахових відзначимо літню іконописну школу «Радруж» при Українському католицькому університеті (УКУ), яка діє з 2005 р. Її програма базується на вивченні темперного іконопису традиційної української ікони XIV-XVI ст. Ідея створення іконописної школи виникла з діяльності гуртка св. Луки, який активно розвивався в студентському колі університету. Як згадує організатор цієї школи, М. Філевич: «Хотілось розширити його діяльність, учасники гуртка висловили бажання доповнити свої теоретичні знання про ікону також практичними заняттями. Іншим важливим поштовхом до створення школи була відносна закритість більшості іконописних майстерень, що діяли тоді в нашому місті. Іконописці, у більшості своїй люди дещо інтровертні, не завжди охоче відкривають таємниці своєї майстерності. А разом із тим, зацікавлення іконописом у Львові має давні традиції...» [4]. Важливим аспектом, що спонукав УКУ до організації школи, було відсутність взаємозв'язку між практикою іконопису, духовним досвідом та початковими знаннями з богословських дисциплін. Учні школи, працюючи над створенням сучасної української ікони, вчаться від майстрів минулого – творців шедеврів західноукраїнського іконопису. Саме в тих творах

органічно поєднані традиції візантійського сакрального мистецтва і неповторний колорит місцевого народного генія.

Мета школи полягає у відродженні та творчому розвитку традицій східно-християнського сакрального мистецтва (насамперед – традиційного західноукраїнського іконопису), поверненні традиційної ікони в активний церковний ужиток через написання ікон для храмів і для «домашньої церкви»; популяризації української ікони, зокрема середньовічної, у світі і в нашому суспільстві. Різномісний професійний розвиток студентів поглиблюється через участь у літургійному житті Церкви, духовні бесіди, паломництва, культурні заходи (екскурсії, навчальні поїздки) [4].

Натхненним керівником школи є мистецтвознавець і богослов С. Тимо. Вона запрошує до школи для вивчення українського середньовічного малярства кращих фахівців галузі, зокрема реставраторів Львівського Національного музею ім. Андрея Шептицького – П. Петрушака і А. Чабан. «Відкривши первозданне автентичне малярство, вони змогли впевнено сказати: який саме пігмент використовувався митцем; розглянути характер, стилістику і манеру виконання ікони конкретного автора певного регіону» [8].

Про зрілість та професійність цієї школи іконопису, а також активну громадську позицію свідчить виставка «Жіночі лики святості», відкрита в галереї сучасного сакрального мистецтва «Iconart». «У наш непростий час, – розповідає С. Тимо, – мужність потрібно мати всім: солдатам, що воюють на Сході, матерям, що відпускають синів на війну, дружинам, що виховують дітей в таких умовах, людям, що мають сміливість проповідувати ідеали любові тим, хто вороже налаштований до них. І сили для цього можемо брати в Христа. Щоб в цьому переконатися, варто перечитати життя мучениць» [6]. Зауважимо також що, набувши досвіду, літня школа іконопису УКУ розширює свою діяльність поза межами Західної України. Так, у липні 2015 р. діяла літня школа українського іконопису у Києві в Інституті релігійних наук св. Т. Аквінського й була відкрита для усіх зацікавлених сакральним мистецтвом. Школа запропонувала унікальну нагоду пізнати древню техніку іконопису та власноруч написати ікону, маючи за зразок на кращі ікони XIV-XVI ст. Як і у Львові, школа поєднує практичні заняття з іконопису та лекції з богослов'я ікони, а учасниками школи можуть бути не лише люди з мистецькою освітою чи певним досвідом [2].

У монастирі Св. Онуфрія в Лаврові, на Старосамбірщині, з 2001 р. діє Літня школа українського іконопису «Відродження бойківської ікони». Ось що розповідає о. М. Олійник – ініціатор та керівник школи: «У найвіддаленіших селах краю зустрічаємо давні ікони великої мистецької вартості, написані з глибоким розумінням богослов'я. На жаль, сучасним українцям важко назвати іконописні школи та імена наших іконописців, бо власні майстри не популяризовані так, як це є в інших країнах» [5]. Тому мета літньої іконописної школи в цьому монастирі – вивчати здобутки вітчизняного церковного мистецтва, долучаючись до тієї традиції, що була перервана у радянські роки.

Цікаво й насиченою є програма навчання – реколекції для іконописців, ознайомлення з історією візантійського, західноєвропейського та українського іконопису (зокрема, Бойківщини); курс богослов'я ікони, літургики, іконографії; практичні заняття (технологія підготовки основи, копіювання та створення власної ікони), екскурсії.

Школа має п'ятирічний термін навчання. Після закінчення кожного курсу учні отримують відповідне посвідчення, а після завершення повного курсу – сертифікат про отриманні навички з правом праці в окремих ділянках церковного мистецтва.

Нещодавно в Ужгороді (влітку 2013 р.) з ініціативи монахів капуцинів Стрітенського монастиря почала працювати літня іконописна школа «Eikonon schole», програма якої поєднує в собі ознайомлення з сакральними пам'ятками Закарпаття, теоретичні лекції з історії церковного мистецтва та візантійської богослужбової традиції. Учасники школи щоденно беруть участь у молитвах та Літургіях, що відбуваються в храмах Мукачівської греко-католицької єпархії. Натхненник школи отець Ю. Русін зазначив, що ідея такої школи з'явилася, коли побачили, що люди, які є греко-католиками, живуть у візантійській традиції, відчувають певне нерозуміння у візантійській естетиці і не багато знають про ікону, властиву регіону [7]. Брати-капуцини мають досвід проведення подібних шкіл у Костянтинові, де брат С. Губицький вже протягом п'яти років проводить іконографічні уїк-енди. «У цій групі є багато людей, які вперше зустрічаються з малюванням. Це великий плюс, бо в порожній глечик можна більше налити, аніж в уже заповнений. Наприклад, серед учасників є художник і йому важче від'єднати живопис від іконопису» [7].

На першому етапі учасники школи вчилися писати ікону Спаса Нерукотворного; під час наступної малюватимуть ікону Богородиці, а пізніше – групову ікону, тобто розвиватимуть уміння. Під час школи учасники мають змогу відвідати чимало закарпатських храмів та отримати фахові пояснення особливостей архітектури та розписів, а також народних традицій, від М. Приймича,

відомого знавця церковного мистецтва Закарпаття. Окрім того, маємо й приклади літніх іконописних шкіл-пленерів. Отець Я. Бурас десять років тому побачив будівлю колишньої лікарні у прикордонному с. Замлиння на Волині, вирішив збудувати тут духовний та релігійний центр, де були б створені умови не лише для повноцінного відпочинку дорослих та дітей, а й для розвитку творчих здібностей, занять спортом, туризмом, краєзнавством. Тоді й виник задум зробити пленер іконопису у польсько-українському порубіжжі. Пленер не лише справжнє свято творчості, але й зустрічі художників із мешканцями цього краю, вивчення історії, українського побуту. Проект заснований на досвіді пленерів іконопису, що традиційно відбувався у Польщі в с. Новіца.

Науковим і художнім керівником є професор, завідувач кафедри сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв Р. Василик. За словами організаторів, подібні пленери – це закладання майбутньої культури, в тому числі й іконописної, це майданчик для діалогу, до якого долучаються духовні люди, що хочуть творити заради духовності [3]. Для митців усе безкоштовно (про фарби, дошки та інші матеріали для творчості подбало консульство Республіки Польща). Художники-початківці, шанувальники мистецтва, ті, кого зацікавить такий захід, зможуть побачити процес творчості та набути досвіду, а представлені на виставках після пленеру твори дещо відрізняються від традиційного образу ікони. Деякі загалом виглядають по-новому, тому викликають дискусії серед вірян. Однак всі вони витримані в каноні, не зважаючи на сучасне трактування образів [3]. Після закінчення пленеру відбуваються виставки робіт його учасників у різних містах України та Польщі. Зокрема їх можна побачити у Луцьку, Острозі, Сарнах, Любомлі, Холмі, Любліні та Варшаві.

Отже, західноукраїнські літні іконописні школи є важливим способом популяризації церковного мистецтва загалом та ікони зокрема серед широкого кола християн, особливо серед непрофесійних художників. Представлені у розвідці школи, завдяки цікавим та насиченим навчальним програмам вдало поєднують практику іконопису та духовний досвід із початковими знаннями з богословських дисциплін. Вони є добрим доповненням до закладів, існуючих сьогодні, де готують фахівців у галузі церковного мистецтва. Відрадно, що такі школи є у всіх православних церков та греко-католиків. Наведені вище факти дають надію на те, що у найближчому майбутньому в інтер'єрах українських храмів зменшиться кількість кітчу.

Список використаної літератури

1. **Василик Р.** Роль сакрального мистецтва у вихованні молоді довузівського навчання / Р. Василик // Вісник Львівської академії мистецтв : зб. наук. пр. / за ред. Р. Т. Шмагала. – Л. : Укр. технології, 1999. – Спецвип. Мистецька школа напередодні III тисячоліття. – С. 234–238.
2. **Двадцятого липня – першого серпня 2015 – літня школа українського іконопису у Києві** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ugcc.kiev.ua/blog/20-lypnya-1-serpnya-2015-litnya-shkola-ukrajinskoho-ikonopysu>
3. **З боєм у серці. На кордоні з Польщею відбувся екуменічний іконописний пленер** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/reportage/57182/>
4. **Іконописна школа «Радруж»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ss.ucu.edu.ua/educational/litnya-ikonopysna-shkola/>
5. **Іконописна школа у Лавові** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://skoromna.at.ua/index/ikonopisna_shkola/0-9
6. **Калачова Н.** Іконописна школа «Радруж» відкрила першу виставку ікон [Електронний ресурс] / Н. Калачова. – Режим доступу : <http://ucu.edu.ua/news/16381/>
7. **Карапінка М.** У гостях в Eikonon Schole на Закарпатті [Електронний ресурс] / М. Карапінка – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/reportage/52985/>
8. **Майовець А.** Відродження середньовічної української ікони в школі і майстерні Українського католицького університету [Електронний ресурс] / А. Майовець. – Режим доступу : <http://intkonf.org/mayovets-a-i-vidrozhennya-serednovichnoyi-ukrayinskoyi-ikoni-v-shkoli-i-maysteri-ukrayinskogo-katolitskogo-universitetu/>
9. **Перша в Україні студія іконопису** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cbs.km.ua/?dep=1&dep_up
10. **Школа іконопису «Неопалимая Купина» об'являєт набір студентів** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://b2blogger.com/pressroom/70600.html>

References

1. **Vasilik R.** Rol sakralnogo mystetstva u vyhovanni molodi dovuzivskogo navchannya / Roman Vasilik // Visnik Lvivskoyi akademiyi mystetstv : zb. nauk. pr. / za red. R.T. Shmagala. – Lviv : Ukr. tehnologiyi, 1999. – Spetsvyypusk. Mistetska shkola naperedodni III-go tysyacholittya. – S. 234–238
2. **Dvadsyatogo lipnya – pershogo serpnya 2015 – litnya shkola ukrayinskogo ikonopisu u misti Kyevi** [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://ugcc.kiev.ua/blog/20-lypnya-1-serpnya-2015-litnya-shkola-ukrajinskoho-ikonopysu-u-misti-kyjevi/>
3. **Z bolem u sersti. Na kordoni z Polshcheyu vidbuvsya ekumenichniy ikonopisniy plener** [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/reportage/57182/>

4. *Ikonopisna shkola «Radruzh»* [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://ss.ucu.edu.ua/educational/litnya-ikonopysna-shkola/>
5. *Ikonopisna shkola u Lavovi* [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://skoromna.at.ua/index/ikonopisna>
6. *Kalachova N.* Ikonopisna shkola «Radruzh» vidkriła pershu vistavku ikon [Elektronniy resurs] / N. Kalachova. – Rezhim dostupu : <http://ucu.edu.ua/news/16381/>
7. *Karapinka M.* U gostyah v Eikonon Schole na Zakarpatti [Elektronniy resurs] / M. Karapinka. – Rezhim dostupu : <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/reportage/52985/>
8. *Mayovets A.* Vidrodzhenya serednovichnoyi ukrayinskoyi ikoni v shkoli i maysterni Ukrayinskogo katolitskogo universitetu [Elektronniy resurs] / A. Mayovets. – Rezhim dostupu : <http://intkonf.org/mayovets-a-i-vidrodzhennya-serednovichnoyi-ukrayinskoyi-ikoni-v-shkoli-i-maysterni-ukrayinskogo-katolitskogo-universitetu/>
9. *Persha v Ukrayini studiya ikonopisu* [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : http://cbs.km.ua/?dep=1&dep_up=109&dep_cur=223
10. *Shkola ikonopisi «Neopalimaya Kupina» obyavlyayet nabor studentov* [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://b2blogger.com>

Дундяк Ирина Николаевна, кандидат искусствоведения, доцент кафедры дизайна и теории искусства ГБУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника»

Современные летние иконописные школы Украины

Осуществлен обзор летних иконописных школ Украины; проанализирована структура учебного процесса, особенности программ преподавания, личности мастеров, педагогов. Особенное внимание уделено программе школы иконописи «Радруж» Украинского католического университета.

Ключевые слова: религиозное искусство, церковное искусство, учебные заведения, иконописные школы.

**Dundiak Iry`na**, kandy`dat my`stecztvoznnavstva, docent kafedry` dy`zajnu i teoriyi my`stecztva DVNZ «Pry`karpats`ky`j nacional`ny`j universy`tet im. V. Stefany`ka»

The modern summer icon painting schools in Ukraine

The positive process and the revival of religious art has many contradiction and negative trends in Ukrainian society. The value of destroying monuments of past times and involving the creation of new work of religious art uneducated people are negative trends in modern religious art. This can be overcome only by broad educational work with priests and church communities.

Religious and church education in Ukraine of late XX – early XXI century is not enough researched in details. A review of secular and church institutions in Ukraine, that train specialists in religious art (fine and decorative), allows us to analyze the structure of education in these institutions, features of teaching programs, individual artists and teachers and to identify leading institutions in this sphere. The positive experience include work of Vasylyk R. and his long standing activities in training professionals in the field of religious art at the Department of sacred art of Lviv National Academy of Arts. The practice of various schools of icon, circles, plein exists in all Christian religious confessions of modern Ukraine. They have both periodic and stationary character. Among them I want to highlight the various programs of the Ukrainian Catholic University in Lviv.

The summer icon painting schools became especially popular recently because of quite large interest to Ukrainian iconography, and not all people have the possibility to study on full-time department during the year. The first and for today the most powerful school is «Radruzh» Ukrainian Catholic University. The summer icon painting «Eikonon school» in Uzhgorod is very interesting as well.

Such schools successfully combine iconography and spiritual practice experience with initial knowledge of theological disciplines. They are a good addition to the institutions that exist today, where full-time education is preparing the specialists in religious art.

Key words: religious art, church art, educational institutions, ikon-painting school.

Надійшла до редакції 13.11.2015 р.

УДК 78.03(477.56)

Маслова Юлія, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри джазу та естрадного співу Київського національного університету культури і мистецтв

ПІСЕННО-ФОЛЬКЛОРНІ ВОКАЛЬНІ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Аналізуються культурно-генетичні принципи інституалізації української вокальної школи на основі пісенно-фольклорної вокальної традиції. Надаються дефініції понять «фольклор», «внутрішня форма», «зовнішня форма», «музичний фольклор», «усна традиція».

Ключові слова: фольклор, внутрішня форма, зовнішня форма, музичний фольклор, усна традиція.